

două decenii în vastul imperiu al Rusiei, constituind, în ultimă instanță, un teren propice pentru crearea mișcării decembriste. Pe plan cultural se înregistrează de asemenea o deosebită efervescență în acest răstimp, când, sub influența ideologiei decembriste, estetica și critica literară rusă suferă profunde modificări.

Al doilea roman, « Ana Karenina », analizat de Duiliu Zamfirescu, este axat pe materialul oferit de o altă perioadă nu mai puțin agitată — deceniile șapte și opt — când, așa cum a subliniat Lenin în articolele despre Tolstoi, în urma abolirii șerbiei, survenită în 1861, și a dezvoltării impetuoase a capitalismului, întreaga viață socială și economică a Rusiei a fost zguduită din temelii, iar noile forme sociale, politice și estetice de abia începuseră să se cristalizeze. Tocmai caracterul acestei perioade de tranziție, de tatonări continue, de renunțare dureroasă la obiceiuri, tradiții și norme fixate și cultivate decenii de-a rândul, pus în lumină cu atita ascuțime de Lenin, i-a scăpat cu totul criticului Duiliu Zamfirescu, care nu surprinde în operele lui Tolstoi decât « un caracter de statică socială »¹, explicat de el tot prin conservatism, « esență a naturii omeneste »². Dar în interpretarea creației tolstoiene și în fixarea locului acestui scriitor genial în scara valorilor literaturii universale mai intervine în acest studiu și criteriul rasei, însă nu în sensul acordat de H. Taine factorului geografic și specificului psihologic. În « conservatismul » și « statica socială » reflectate chipurile de Tolstoi, în redarea specificului vieții ruse, D. Zamfirescu vede un impediment în înțelegerea operelor respective și « inferioritatea » lui Tolstoi față de Shakespeare, care, după părerea criticului « nu e englez și om al timpului său decât numai în punere în scenă », pe când « în caractere, englezul devine om, suspendat în timp iar nu în timpul său », « Iată unde, în adevăr, — conchide el — geniul clar al latinității nu mai poate pricepe pe cel slav »³. Duiliu Zamfirescu se orientează aici după criteriul clasicist al tipizării atemporale și îl rupe pe Tolstoi de influența mediului social și național pentru a justifica despersonalizarea creatorului.

Consecvent celor enunțate referitor la estetica romanelor lui Tolstoi, criticul formulează o altă idee retrogradă, și anume, ideea imposibilității penetrării culturilor. (« Poporul italian nu poate pricepe ritmul mazurcii (sic!) căzăcești cu toate tălmăcirile și interpretațiile cele mai meșteșugite »)⁴. Aportul pe care îl aduce orice popor la îmbogățirea tezaurului culturii universale, specificul național reflectat în operele artiștilor fiecărei națiuni este respins și desconsiderat, deoarece acest specific național « caracterizează poporul în nota lui populară, și nimic mai mult »⁵. Așadar, conform concepției lui D. Zamfirescu, arta nu poate îndeplini funcția de cunoaștere reciprocă și de apropiere a popoarelor. Dacă scriitorul, în genere artistul, nu trebuie să urmărească redarea specificului poporului său, pe care, chipurile, nu-l pot înțelege celelalte popoare, el nu trebuie să reflecte — precizează criticul — nici « timpul în care trăiește artistul, fiindcă însușirile « timpului și ale societății » sînt totem de a îneca o personalitate în caracteristicile comune unei epoci... »⁶, Izolînd în mod arbitrar pe artist de epoca sa, acreditînd ideea

¹ *Ibid.*, nr. 4, p. 286.

² *Ibid.*, nr. 5, p. 365.

³ *Ibid.*, nr. 4, p. 286—287.

⁴ *Ibid.*, nr. 6, p. 433.

⁵ *Ibid.*, p. 436.

⁶ *Ibid.*, nr. 7, p. 562.